

Ammattimiehen työtä on ilo seurata

Kun minua pyydettiin laatimaan kirjoitus alue- ja kuntaministeri Hannes Mannisen 60-vuotisjuhlajulkaisuun, tartuin tehtävään mielelläni. Pääministerin pitää jo roolinsa vuoksi kehua ministereitään. Mannisen tapauksessa tunnustukselle on kuitenkin poikkeuksellisen painavia syitä. Viittaa erityisesti hänen ratkaisevaan rooliinsa kunta- ja palvelurakennemuutoksen aloitteentekijänä hallituksen politiikkariihessä 8. helmikuuta 2005. Käytän nyt tilaisuutta hyväkseni kirjoittamalla tämän hankkeen syntyhistorian pääministerin näkökulmasta.

Ensin muutama sana politiikkariihestä, josta haluan tehdä uuden instituution suomalaisessa politiikassa.

Vuodesta 1983 lähtien hallitukset ovat istuneet koko vaalikauden. Hallitusohjelmat ovat kehittyneet yksityiskohtaisiksi toimintasuunnitelmiksi. Samalla politiikka on tullut vakaammaksi ja ennustettavammaksi.

Toisaalta viisainkaan hallitus ei kykene ennustamaan tarkasti, mitä neljän vuoden aikana tapahtuu. Voi nousta esiin laajoja uudistustarpeita, joita ei ole kyetty hahmottamaan hallitusohjelmaa valmisteltaessa. Globalisaation maailmassa tällaiset yllätykset ovat jopa todennäköisiä.

Hallituspolitiikkaa on alkanut vaivata toinenkin ongelma, johon myös tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota. Yhteisen epävirallisen keskustelun aika on vähentynyt mm. EU-jäsenyyden tuomien kiireiden myötä. Iltakoulu on aikaa sitten menettänyt

merkityksensä tällaisena vapaana keskustelufoorumina. Siitäkin on tullut enemmän tai vähemmän muodollinen instituutio, joka siunaa erilaiset politiikkapäätökset ennen virallista käsittelyä valtioneuvostossa.

Pääministerinä törmäsin näihin ongelmiin syksyllä 2004. Vaalikauden puoliväli lähestyi ja oli aika arvioida, kuinka hallitusohjelman tärkeimmät tavoitteet olivat toteutumassa. Samalla oli tarpeen pohtia, mitä lisätoimia tarvittaisiin ja millaisia uusia haasteita oli kohdattu. Olin teetättänyt mm. laajan väestöpoliittisen selonteon, joka kertoi erityisesti ikääntymiskehityksen tuomista haasteista julkisiin palveluihin.

Puolivälissä täydennystä

Kun vaalien jälkeen muodostettavalle hallitukselle laaditaan yksityiskohtainen ohjelma, sen täydentäminen tai muuttaminen vaalikauden kuluessa on lähes mahdoton tehtävä. Ohjelma on kirjoitettu niin, että se on tasapainossa hallituspuolueiden välillä. Uusien tarpeiden neuvottelemisen ohjelman sisään nostaisi helposti esille sen, kenen ehdoilla täydennykset tehdään. Saattaisi olla hyvä, että hallitusta muodostettaessa avoimesti todettaisiin, että puolivälissä ohjelmaa täydennetään, jolloin avaamisesta ei tulisi kunniakysymystä kenellekään.

Tällaista mahdollisuutta ei ollut kuitenkaan käytettävissä ja siksi oli kehitettävä tapa, jolla voidaan tarttua uusiin haasteisiin avaamatta hallitusohjelmaa.

Ehdotin muille hallitusryhmille, että hallitus kävisi alkuvuodesta 2005 perusteellisen poliittisen keskustelun ilman painetta välittömien uusien päätösten tekemisestä. Halusin luoda edellytykset vapaalle pohdinnalle. Niinpä keskustelulle keksittiin uusi nimi, politiikkariihi. Sen kokoonpano rakennettiin tietoisesti toi-

senlaiseksi kuin iltakoulut tai hallituksen neuvottelut. Mukaan kutsuttiin hallitusryhmien sihteerit mutta ei hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajia. Keskustelun alusti valtioneuvoston kanslian virkamies eikä sektoriministeri virallisella esittelyvastuulla kuten kaikissa muissa hallituksen kokoonpanoissa. Näin ministereiden ei tarvinnut varoa toistensa saati pääministerin varpaille tallomista, kuten vaikkapa budjettiriihissä tai muissa hallituksen neuvotteluissa helposti käy.

Valtioneuvoston kanslia valmisteli politiikkariihelle kahdeksan teemaa. Niiden käsittely jaettiin kahdelle illalle, jotka järjestettiin viikon välein. Ensimmäisessä politiikkariihessä 1.2.2005 arvioitiin työllisyystavoitteiden toteutumista, julkisen sektorin rahoituksen kestävyyttä, osaamisen kehittymistä ja yrittäjyyden edistymistä. Ja viikkoa myöhemmin pohdittiin kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten asemaa, peruspalveluiden turvaamista, alueellisen tasapainon kehitystä ja tietoyhteiskunnan edistymistä.

Tilaisuudet onnistuivat jopa yli odotusten. Keskustelu oli vapaata ja siihen osallistuttiin innolla. Aikaa käytettiin kumpanakin iltana kolme, neljä tuntia, yhteensä suunnilleen saman verran kuin tämän vaalikauden yksipäiväisissä budjettiriihissä.

Ja mikä tärkeintä, keskusteluista syntyi myös konkreettisia tuloksia, parhaana esimerkkinä kunta- ja palvelurakennehanke.

Manninen maalasi synkän kuvan

Toisen riihen yhtenä teemana oli peruspalveluiden turvaaminen. Alivaltiosihteerinä Vesa Vihriälä pohjusti keskustelua viittaamalla tuottavuuden heikkoon kehitykseen palvelutuotannossa. Hän kehotti hallitusta panemaan painoa tuottavuuden parantamiseen valtiosuusuudistuksessa ja peruspalveluohjelmassa sekä muis-

tutti, että eri palveluiden järjestämiseen vaadittiin erilaista väestöpohjaa.

Keskustelun ensimmäisen puheenvuoron käytti ministeri Manninen. Hän maalasi kohtalaisen synkän kuvan kuntatalouden kehityksestä. Ennakkotietojen mukaan 10-20 kuntaa oli ajautumassa erittäin vakavaan tilanteeseen. Manninen ei uskonut, että ongelmia voitaisiin ratkaista jakamalla rahat uudelleen kuntien välillä. Myöskään kuntakoon kasvattaminen ei yksin auttaisi, sillä raskaimpien palveluiden järjestäminen vaatii joka tapauksessa kuntien välistä yhteistyötä. Sen sijaan Manninen ehdotti erityisen palvelurakennehankkeen käynnistämistä ja ehdotti, että uudistus linjattaisiin kevään kehysriihessä.

– En ole niin sinisilmäinen että kuvittelisin, että vapaaehtoiset toimet riittäisivät. Kyllä tässä tarvitaan lainsäädäntöä, Manninen totesi. Näin lausuttiin kunta- ja palvelurakennemuutostusta koskevan puitelain syntysanat.

Manninen kiinnitti erityistä huomiota erikoissairaanhoidon menojen kasvuun. Joissakin kunnissa menot olivat kasvaneet kahdessa vuodessa jopa 50 prosenttia kun taas eräissä kunnissa menot eivät olleet kasvaneet lainkaan kolmessa, neljässä vuodessa.

Peruspalveluministeri Liisa Hyssälä säesti kritisoimalla ankarasti nykyistä terveydenhuollon organisointia. Kustannukset kasvavat viiden prosentin vauhtia vuodessa, erikoissairaanhoidossa jopa seitsemän prosenttia, Hyssälä muistutti. Kustannusten hallintaa vaikeutti toimijoiden suuri määrä. Kun maassa on 270 terveyskeskusta ja parikymmentä erikoissairaanhoidon piiriä, tällaista kenttää on vaikea ohjata. Hyssälä ehdotti mm. vaativan erikoissairaanhoidon keskittämistä viidelle miljoonapiirille.

Nämä kaksi puheenvuoroa synnyttivät keskustelun, jossa ministerit suorastaan kilpailivat siitä, kuka vaatisi radikaaleinta kuntapalveluiden uudistusta.

Vilkaan keskustelun perusteella tein keskustelusta seuraavan yhteenvedon: ”Hallitus tiedostaa, että valtiovallan velvollisuus on ohjata palvelurakenteita voimakkaalla kädellä ja etsiä ratkaisuja, jotka parantavat tuottavuutta niin että kunnalliset peruspalvelut kyetään hoitamaan näköpiirissä olevalla rahoituksella.”

Mannisen ja Hyssälän puheenvuorot eivät syntyneet tyhjästä. Keskustassa olimme pohtineet kuntapalveluiden ongelmia syksystä lähtien. Kunnallisvaaleja hallitsi vielä jokseenkin pinnallinen väittely siitä, oliko kunta vai yksityinen yritys parempi palveluiden tuottaja. SDP:n kanssa keskustelu tahtoi mennä väitteiksi kuntien yhdistämisestä. Me halusimme mennä syvemmälle ja ottaa yhden sijasta kaksi askelta. Väestön ikääntyessä ongelmat olivat kasvamassa niin suuriksi, että emme voineet jäädä odottamaan seuraavaa hallitusta. Ongelmat ovat kärjistymässä sekä suurissa keskuksissa että syrjäseuduilla. Keskuksissa kärsitään palvelutuotannon kustannusten noususta. Monissa syrjäisissä kunnissa syntyy taas vain muutama lapsi vuodessa, mikä merkitsee suuria vaikeuksia peruskoulun ylläpidolle jo lähitulevaisuudessa.

Uudistushanke oli niin suuri, että siitä olisi normaalisti pitänyt sopia hallitusohjelmassa. Oli suuri poliittinen riski ryhtyä kesken vaalikauden valmistelemaan näin mittavaa uudistusta.

Halusimme viedä keskustelun siihen, millaista väestöpohjaa vaadittiin erilaisten palveluiden tuottamiseen. Peruskoulun ala-asteen ylläpitämiseen voi riittää kylä siinä missä lukion ylläpito saattaa vaatia jo usean kunnan yhteistyötä. Toisaalta jotkut erikoissairaanhoidon palvelut olisi järkevintä keskittää ehkä vain viiteen yksikköön. Jotkut leikkaukset ovat niin vaativia ja harvinaisia, että ne kannattaa keskittää yhteen sairaalaan koko maassa. Ei siis ole olemassa tiettyä kuntakokoa, joka ratkaisisi palveluongelmat. Lisäksi halusimme riisua turhan ideologisen painolastin palvelujen tuottamistavoista käydystä keskustelusta.

Uudistuksen varsinainen sisältö syntyi kuitenkin aidosti vasta politiikkariihen keskustelussa ja sen jälkeen tehdyssä valmistelussa. Haluan siis torjua vielä näin jälkikäteen hallituskomppaneiden epäilyn, että heille olisi varattu politiikkariihessä vain taputtavan yleisön rooli Mannisen ja Hyssälän sooloesitysten jälkeen.

Tyylipuhdas kompromissi

Jatkoa seurasi jo kuukauden päästä hallituksen kehyspäättöksessä 11.3.2005. Siihen otettiin kappale, joka ansaitsee tulla siteeratuksi:

”Hallitus käynnistää kunta- ja palvelurakennemuutoksen. Kuntien vastuulla olevien palveluiden järjestämiselle on saatava alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen riittävä väestöpohja. Uudistuksella luodaan toimiva palveluverkko ja kiinteytetään yhteistyötä eri palvelujärjestelmien kesken. Samanaikaisesti arvioidaan palvelujen ohjaus-, kehittämis- ja tutkimusjärjestelmiä. Erikoissairaanhoidon ja muut erityisen suuren väestöpohjan edellyttämät palvelut on koottava väestöpohjaltaan riittäviin kokonaisuuksiin. Hallitus edistää palveluiden eri tuotantotapojen parhaiden käytäntöjen käyttöönottoa. Uudistuksien toteutuksessa turvataan palveluiden tarjonta molemmilla kotimaisilla kielillä. Hallitus asettaa valtiosihteeriryhmän, joka huhtikuun loppuun mennessä valmistelee uudistusta peruspalveluohjelmaministerityöryhmän arvioitavaksi.”

Teksti on tyylipuhdas poliittinen kompromissi, jossa näkyvät eri hallituspuolueiden painotukset. Mikään vesitys se ei kuitenkaan ole, sillä linjauksen takana ovat maan merkittävimmät kuntapuolueet.

Valtiosihteerit tekivät Antti Mykkäsen johdolla työtä käsket-

tyä niin että varsinainen kunta- ja palvelurakennehanke voitiin asettaa 11. toukokuuta 2005. Hankkeen toteutusta valmistelemaan ja ohjaamaan nimettiin kunta- ja palvelurakenneryhmä, jonka johtoon tuli itseoikeutetusti ministeri Manninen.

Valmisteluryhmään otettiin mukaan myös opposition edustus. Tällä tuli olemaan suuri merkitys siihen, että puitelaista syntyi lopulta yksimielinen esitys. Kunnille on tärkeää tietoa, mitä jatkossa seuraa hallitusohjasta riippumatta.

Valtioneuvoston tasolla hanketta johti peruspalveluohjelmaa valmisteleva ministerityöryhmä, jota johti valtiovarainministeri. Näin turvattiin sekä keskustan että SDP:n keskeinen rooli hankkeen valmistelussa.

Monien vaiheiden jälkeen hallitus antoi uudistusta ohjaavan puitelain eduskunnalle syksyllä 2006. Voin rehellisesti todeta, että lakia ei olisi saatu aikaan ilman Mannisen sitkeyttä ja asiantuntemusta. Omiltakin oli usko loppua moneen kertaan mutta Hannes puski vain eteenpäin. Pääministerin tuki hänellä oli koko ajan.

Politiikassakin on tärkeää, että oikea ihminen on oikeaan aikaan oikeassa paikassa. Hannes Manninen on tästä loistava esimerkki. Hän ehti toimia 25 vuotta kuntajohtajana ennen kuin hänet valittiin eduskuntaan vuonna 1995. Mannisen kyvyistä ja lahjakkuudesta kertoo jotain se, että hänet valittiin Tornion kaupunginjohtajaksi jo vuonna 1973, vain 27-vuotiaana. Kuntaliiton hallitukseen hänet valittiin vuonna 1993 ja vuonna 2001 Kuntaliiton puheenjohtajaksi. Manninen oli näin jo ministeriksi tullessaan myös oman alansa huippuasiantuntija. Se on antanut hyvät edellytykset ministeriön johtamiseen.

Poliittiseen historiaan

Kunta- ja palvelurakennehankkeen läpiajaminen riittäisi yksin nostamaan Hannes Mannisen poliittiseen historiaan. Sen lisäksi hän on tarttunut vielä sellaisiin ääsiyyskysymyksiin kuin Helsingin ja Sipoon rajakysymys tai pääkaupunkiseudun yhteistyön tiivistäminen. Ilman turhia eleitä hän on purkanut Helsingin ja sisäministeriön välillä aiemmin vallinneet jännitteet. Moni ei olisi varmaan etukäteen arvannut, että tämän tempun tekemiseen tarvitaan keskustalainen ja torniolainen ministeri.

Ei Manninen ole Lappiakaan unohtanut. Hän antoi vahvan taustatuen mm. voimalaitosten kiinteistöveron uudistukselle. Viime kesän budjettiriihessä Manninen piti huolta Kemijärven junaliikenteen jatkumisesta. Näitä päätöksiä voisi luetella enemmänkin. Manninen hallitsee myös taustavaikuttamisen keinot. Hän on omaksunut sen tärkeän säännön, että kahdenkeskinen luottamuksellinen keskustelu tehoaa ministerikollegaan paremmin kuin julkiset ohjeet viikonlopun puhereferaateilla.

Asuntoasioista vastaavana ministerinä Manninen on toteuttanut hallitusohjelmaa tehokkaasti. Hänen ansiostaan esimerkiksi asuntokauppojen hintatiedot tulevat suurelta osin julkisiksi. Asuntomarkkinoillekin tulee näin läpinäkyvyyttä, mikä on niin ostajan kuin myyjänkin etu.

Pääministerinä haluan nostaa vielä yhden piirteen esiin Hannes Mannisesta. Lähes aiheesta riippumatta hän kykenee tekemään hallituksen neuvotteluissa hyviä kompromissimuotoiluja silloin kun pääministerinkin kynä uhkaa ruveta jo tylsymään. Pääministerin työtä helpottaa, että tällaisia kykyjä löytyy kaikista hallitusryhmistä.

Kaiken lisäksi Hanneksella on vielä erinomainen huumorintaju. Hänen kaltaisiaan hengenluojia tarvitaan kaikissa joukkueissa.

Vanhaa työtodistusten sanamuotoa mukailleen voin suositella Hannes Mannista lämpimästi nykyistä vastaaviin ja vaativampiinkin tehtäviin.

KIRJOITTAJA

Matti Vanhanen on vuonna 2006 istuvan hallituksen pääministeri

Unto Hämäläinen

Poliittinen ilmiö nimeltä Hannes Manninen

Suomen eduskuntaan on sadan vuoden aikana valittu vain 2318 uutta kansanedustajaa. Se on pieni määrä ja osoittaa, että eduskunnan kynnyks on pysynyt yllättävän korkealla. Sinne on ollut vaikea päästä, mutta kerran sisään päässeet ovat pystyneet uusimaan paikkansa monta kertaa. Itsenäisyyden aikana Suomen hallitukseen on nimitetty vain 543 uutta ministeriä. Sekin on yllättävän pieni määrä, kun muistaa miten usein takavuosina vaihdettiin hallituksia. Pääministeri Matti Vanhasen kabinetti on järjestyksessä 69. hallitus.

Jos vertaa näitä lukuja keskenään, voi äkkipäätään tehdä sellaisen virheellisen johtopäätöksen, että joka neljäs kansanedustaja on noussut ministeriksi asti. Ei se niin mene. Nykyinen hallitus on luonteeltaan poikkeuksellisen parlamentaarinen: kaikki ministerit ovat myös kansanedustajia. Menneinä vuosina oli tapana valita hallitukseen eduskunnan ulkopuolisia ministereitä. Monet heistä olivat pitkäaikaisia. Esimerkiksi virkamies Kalevi Hemilä istui maa- ja metsätalousministerinä seitsemän vuotta. Poliittinen realiteetti on se, että vain ani harvat kansanedustajat pääsevät ministeriksi – ja lähes kaikki kansanedustajat haluavat ministeriksi.

Väitän, että ministeriksi nousu siinteli myös Hannes Mannisen mielessä, kun hän kevättalvella 1995 nousi eduskuntatalon portaita ensimmäistä kertaa uutena kansanedustajana. Oliko

Hannes Mannisen ministerihaaveilla toteutumismahdollisuuksia? Arvioin, että oli. Hannes Manninen olisi hyvinkin voinut nousta ministeriksi jo 1995 tai viimeistään 1999 eduskuntavaalien jälkeen, jos hänen puolueensa Suomen Keskusta olisi päässyt hallituspuolueeksi. Keskustalle Lapin vaalipiiri on aina ollut tärkeä vaalipiiri. Keskusta on siellä ollut suuri puolue, ja puolueen sisällä keskustan piirijärjestöt ovat olleet merkittäviä vaikuttajia. Hannes Mannisen ikätoveri Paavo Väyrynen piti maakunnan ministerinsalkkua kädessään – lyhyttä taukoa lukuun ottamatta – vuodesta 1975 vuoteen 1987 asti. Vuonna 1991 Väyrynen palasi ministeriksi, mutta tällä kertaa hänen vaalipiirinsä oli Uusimaa. Vuonna 1995 Väyrynen siirtyi Euroopan parlamenttiin.

Lapin salkun sai 1991 Hannele Pokka, joka jäi pois hallituksesta vuonna 1994 ja palasi Lapin läänin maaherraksi.

Oivallinen lakkasuo

Hannes Mannisen tullessa kansanedustajaksi tie hallitukseen oli hänelle todella auki, sillä myös maakunnan pitkäaikainen kansanedustaja Seppo Pelttari oli muuttanut Euroopan parlamenttiin Väyrysen kanssa. Ja olihan Hannes Manninen jo kokenut vaikuttaja eduskuntaan tullessaan: 48-vuotias, kaupunginjohtaja ja koeteltu voima monissa puolueen luottamustehtävissä. Hänen nimensä oli ollut esillä muun muassa Kehitysaluerahaston toimitusjohtajaksi ja Suomen Kunnallisliiton toimitusjohtajaksi. Helsingin Sanomat kertoi jo 20. elokuuta 1979 kolmen palstan otsikolla ja kahden palstan kuvalla, että ”Tornion kaupunginjohtajasta tulossa Keran toimitusjohtaja”. Lehden valpas ja objektiivinen uutistoimittaja tunsu nimityksen vaiheet ilmeisesti aika hyvin. ”Keskustapuolue on etsinyt suurennuslasin kanssa sopivaa miestä Keran johtoon, mutta kielitaitoista, kehitysalueita tunte-

vaa pankkimiestä on ollut erittäin vaikea löytää.” Ennakkouutinen osoittautui liian ennenaikaiseksi. Mannista ei valittu Keeraan.

Monissa Mannis-uutisissa mainittiin myös toinen nimi, nimittäin Paavo Väyrynen. Asetelma näytti olleen sellainen, että Manninen auttoi Väyrystä eduskuntavaaleissa ja Väyrynen puolestaan yritti tuupata toveriaan korkeisiin virkoihin. Tässä työssä Väyrynen oli saava osapuoli. Hänet valittiin eduskuntaan, mutta hän ei onnistunut nostamaan Mannista eteenpäin. Näin läheinen yhteistyö Paavo Väyrysen kanssa ei välttämättä olisi ollut eduksi vuosien 1995 ja 1999 ministerivalinnoissa, jos keskustella sellaisia olisi päässyt tekemään. Hannes Mannisella oli kuitenkin taskussaan yksi vahva valtti, jolla hän oli päässyt myös Väyrysen seuraajan, puheenjohtaja Esko Ahon suosioon. Manninen tunsu oivallisen lakkasuon. Ja Aho on aivan hulluna lakan perään.

Näin Aho kertoo muistelmissaan kesän 1994 sadon poiminnasta. ”Kuljettajani nouti minut kotoa Kannuksesta puolenyön paikkeilla ja jo kello neljän aikaan suunnistimme Hannes Mannisen kanssa suolle. Hakeuduimme hyvälle marjapaikalle ja suolla liikkuessamme luotimme siihen, että reitti takaisin löytyy helposti, jos ei muuten niin auringon avulla.” Niin siinä vain kävi, että Suomen silloinen pääministeri ja hänen lakkaisäntänsä eksyivät Simon lakkasuolle. Aika oli käymässä vähiin, sillä heidän piti kiiruhtaa Tornioon Ruotsin pääministeriä Carl Bildtiä vastaan. Miehet päättivät lähteä sokkona kulkemaan yhden tietyn puun suuntaan ja onnekseen löysivät tien ja sieltä autonsa. Esko Aho näkee tämän suorituksen hyvin symbolisensa tapahtumana. ”Talouden tervehdyttämisessä täytyi noudattaa samaa strategiaa kuin käytimme Hannes Mannisen kanssa suolla. Talouspolitiikan linja pitää kiinnittää johonkin kiintopisteeseen ja sen jälkeen yrittää johdonmukaisesti edeten palata takaisin terveelle uralle”, Aho hehkuttaa kirjassaan Pääministeri. Näin yleävän lausunnon

jälkeen ei ole syytä epäillä, etteikö Aho olisi kelpuuttanut Mannista ministeriksi, jos keskusta olisi Ahon aikana päässyt toisen kerran hallitukseen. Esko Ahon pitkä kausi Suomen Keskustan puheenjohtajana päättyi alkuvuonna 2002. Ahon luopumisilmoitus käynnisti vimmatun seuraajapelin.

Kansanedustaja Anneli Jäätteenmäki julkisti kampanjatimensä 14. helmikuuta 2002. Sen johtoryhmään kuului muiden muassa kansanedustaja Hannes Manninen Tornioista. ”Kaikki, joille soitin, vastasivat myöntävästi, kun pyysin heitä mukaan”, Jäätteenmäki kertoo Sillanrakentaja-kirjassaan, jonka hän julkaisi puheenjohtajavalintansa jälkeen syksyllä 2002. Hannes Manninen oli yllättävä ja erittäin merkittävä tukija Jäätteenmäelle puheenjohtajavaalissa. Hän oli hyvin arvostettu hahmo keskustan kuntakentällä ja lisäsi tuntuvasti Jäätteenmäen uskottavuutta tärkeässä kohderyhmässä eli kuntavaikuttajien piirissä. Suomen Kuntaliiton puheenjohtajana Manninen tunsi kaikki keskustalaiset kunnallismiehet. Olen varma, että Jäätteenmäen kilpailijat Olli Rehn, Matti Vanhanen, Paavo Väyrynen ja Hannu Takku-la olisivat avosylin ottaneet Hannes Mannisen mukaan omiin vaalitiimeihinsä. Manninen valitsi Jäätteenmäen ja tuki tämän valintaa ensin puheenjohtajaksi ja sitten pääministeriksi talven 2003 eduskuntavaaleissa. Se oli hyvä sijoitus tulevaisuuteen.

Riidaton tapaus

Kun Anneli Jäätteenmäki ryhtyi laatimaan ministerilistaansa, hän kirjoitti ensimmäiseksi oman nimensä ja todennäköisesti toisena Hannes Mannisen nimen. Hänen valintansa alue- ja kuntaministeriksi oli harvinaisen riidaton tapaus. Mutta miksi demarit suorastaan työnsivät alue- ja kuntaministerin salkun keskustalaisille? Kun punamultahallitusta 16 vuoden tauon jäl-

keen muodostettiin, sosiaalidemokraateilla oli halu antaa kunta-asioista vastaavan ministerin paikka keskustalle – ja nimenomaan Manniselle.

Tätä kirjoitusta varten katselin muistiinpanojani talven 2003 keskusteluista. Kalenterini mukaan 13. tammikuuta 2003 tapasin erään sosiaalidemokraattisen kunta-alan vaikuttajan, jonka kanssa puhuimme meneillään olleesta vaalitaistelusta ja spekuloidimme tulevan hallituksen pohjaa ja salkkujakoa. Vaikka vaaleihin oli vielä pari kuukautta aikaa, keskustelukumppanin kanta oli selvä. Kuntarakennetta pitää lähteä rohkeasti uudistamaan, ja se ei onnistu ilman keskustan tuloa hallitukseen. Paras mies uudistusta toteuttamaan oli hänen mielestään Hannes Manninen.

Muistan vähän epäilleeni Mannisen uudistushalua ja -kykyä. Olihan Manninen oli Kuntaliiton puheenjohtajana ollut tiukasti vastaan Paavo Lipposen hallitusten pienehköjä kuntauudistusesityksiä. Keskustelukumppani pystyi hyvin uskottavan tuntuisesti todistelemaan, että nämä propagandapuheet kannattaisi unohtaa ja luottaa Manniseen. Ei Manninen sopimista vastustanut, kunhan pääsee itse sopimaan. Uskoin häntä, enkä ole suuremmin katunut.

Korvaamaton taivuttelija

Hannes Mannisen ministerikausi on vielä kesken, eikä ole vielä aika tehdä kaikkia johtopäätöksiä hänen ajastaan. Mutta muutamia johtopäätöksiä sentään uskaltaa tehdä. Manninen on ollut pääministeri Matti Vanhasen jälkeen keskustan toiseksi tärkein ministeri tässä hallituksessa. Vanhaselle ja hallitukselle Manninen on ollut korvaamaton apu kuntauudistuksen tärkeimmissä väännöissä. Korvaamaton on sana, jota yleensä käytetään onnittelepuheissa ja muistosoanoissa. Sen vuoksi käyttöä täytyy hieman

selittää. Kävin huolellisesti läpi keskustan eduskuntaryhmän jäsenet ja puntaroin, olisiko joku toinen voinut viedä läpi näin merkittävän reformin siinä porukassa. Ja tulin siihen tulokseen, että Mannisen veroista ei olisi löytynyt ryhmästä. En usko, että edes Matti Vanhanen olisi selvinnyt yhtä hyvin, jos olisi joutunut sisäministerin hommiin tällä vaalikaudella. Siinä mielessä Manninen on ollut korvaamaton. Mannisen urakkaa voi perustellusti verrata Esko Ahon suoritukseen 1990-luvun alussa.

Silloin Aho vei EU-jäsenyys­sopimuksen läpi sanomalla Keskustan kilpailijoille, että täytyy saada paremmat ehdot, jotta sopimuksen saisi keskustassa läpi. Keskustan sisällä Aho pelotteli, jos ette näitä ehtoja hyväksy, muut liittävät Suomen unioniin mutta huonommilla ehdoilla. Näyttää siltä, että Manninen on käyttänyt oivallisesti Ahon taktiikkaa taivutelllessaan omia ja vieraita.

Yhteistä Manniselle ja Aholle on myös se, että he molemmat ovat ottaneet valtavan poliittisen riskin. Viedessään Suomen Euroopan unionin jäseneksi Aho joutui toimimaan monien keskustan kannattajien etuja vastaan.

Ajaessaan läpi kunta- ja palvelurakennemuutoksen Manninen joutuu toimimaan monien keskustalaisten kunnallismiesten ja –naisten tahtoa vastaan.

Politiikan tekijöiden on sopeuduttava elämään jatkuvassa riskitilidassa. Tehtyjen päätösten todelliset vaikutukset pystytään arvioimaan vasta vuosien, kenties vasta vuosikymmenten, päästä.

Politiikan tekijät joutuvat tekemisistään vastuuseen paljon nopeammin. Heille annetaan niin sanottu pikatuomio jo seuraavissa vaaleissa. Armoa ei tunneta. Ei poliitikko voi anella aikalisää äänestäjiltä ja pyytää heitä odottamaan vielä muutamia vuosia. Näin käy Hannes Mannisellekin. Hänen luomuksensa, kunta- ja palvelurakennemuutos, on vasta alkutekijöissään, mutta jo ensi

maaliskuussa Lapin vaalipiirin äänestäjät päättävät, mitä mieltä he ovat uudistuksen tekijästä. Jos Mannisen toimet eivät maistu hyvältä, Tornion seudun äänestäjät voivat rankaista häntä. Mutta silloin heidän on puntaroitava kahta vaihtoehtoa. Jos he äänestävät Mannisen uudestaan eduskuntaan, hän voi jatkaa kunta-uudistustaan kansanedustajana ja mahdollisesti ministerinäkin. Jos Manninen pudotetaan eduskunnasta, hän voi palata vanhaan virkaansa Tornion kaupunginjohtajaksi, jatkaa siinä vielä kahdeksan vuotta ja toteuttaa niitä uudistuksia, joita on ministerinä ajanut.

KIRJOITTAJA

Unto Hämäläinen on Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen toimittaja, yhteiskuntatieteiden maisteri, joka on 23 vuotta kirjoittanut politiikasta ja sen tekijöistä.